

Fitxa per la Nules-pèdia / Museu de memòria oral

Nom/ cognoms	Federico Cardona
Data de naixement	1935
Títol	Federico Cardona, 62 anys de 'Perfumeria Cardona'
Categories	Joguets, festes, tradicions, comerç
Data i lloc de l'entrevista	Dissabte 7 de desembre de 2019
Altra informació	Esta entrevista es va realitzar com a part de la compilació de testimonis sobre joguets a Nules per a l'exposició 'Joguets d'antany', un projecte de Manel Alagarda, Miguel Ángel Sanz i Susana Tusón. Podeu veure el plec de testimonis dedicats al tema en: http://nulespedia.com/arxiu-item/jocs-joguets/
Data de publicació	Divendres 10 de gener de 2020
Equip entrevistador	Etnograma (Nelo Vilar i Laura Yustas)
Enllaç entrevista completa	https://youtu.be/nuKi5ONTKkg
Extracte	https://youtu.be/OLjprE-BvKY

Vam entrevistar a Federico Cardona com a testimoni autoritzat per a l'exposició de joguets d'abans. Entre totes les entrevistes fetes esta és provablement una de les que irradia un missatge més positiu i juvenil. Federico ha passat la seua vida en la drogueria Cardona, la primera tenda oberta després de guerra, a més a més al carrer Major, a la vora de la plaça, i a on es podien trobar també perfums i joguets. Durant sis llargues dècades va donar servei al poble (i encara continuaria, segons ell!), i ara ens agrada recordar-ho com una fita bonica en la memòria col·lectiva.

Sinopsi:

Federico Cardona (1935) ens parla de la seua relació personal i professional amb els jocs i els joguets des de la Drogueria Cardona. Una fita comercial i sentimental al centre de Nules.

Transcripció:

A vosté com li diuen?

Federico Cardona.

I l'any de naixement, mos lo pot dir?

1935. Perquè la primera bicicleta infantil que va entrar en Nules va ser la meua. Als reixos. Me la van portar des de Madrid. Des de Madrid perquè mon pare tenia un germà en Madrid i li va dir: "Pepito, veas a ver si me consigues... -no hi haven bicicletes de res- ve a ver si me consigues una bicicleta para el nene". I li la va enviar amb l'ordenari a València, i en València mon pare va anar a replegar-la amb Emo el del cine -que era un senyor que tenia ací un cine, que eren amics-, a arregar a l'ordenari la bicicleta, i me la van portar en el cotxe de línia, en el braç, sentats, en el braç me la van portar. No ho podia eixir al carrer perquè tots els xiquets del poble venien darrere [risses]. Jo quan contava este xic això [*es refereix a l'entrevista a Alejandro Gavara*], jo gràcies a Déu tot això no ho vaig passar, que jo tenia baló i tenia bicicleta i vaig tindre la sort de tindre tot això. I després vivia en Nules en la casa més antiga de Nules, i tenia la casa de joguets en la casa més antiga de Nules.

És preciosa, clar. Ja ix en fotos molt antigues.

Mmmmm... [*està disconforme*]. La casa té dins tres arcs gòtics i un àrabe. Els té dins de la casa. Les cases d'aquell senyor [*Vicent Montagut, a qui entrevistariem a continuació*], que són modernistes, estan al costat, ixes són més boniques. Ja són de la època modernista.

Estan més adornades.

Sí, les cases d'ell són precioses. Les han mantingut bé i tal. Esta és pues una casa antiga, reformà per dins i tal, però una casa molt antiga. És la més antiga del poble.

Possiblement. Vosté mos dia que no és nascut a Nules.

No, jo vaig nàixer en Castelló. I vaig vindre... de Castelló me se van emportar a Saragossa i als tres anys -perquè era la guerra i tot això i van anar allà-, als tres anys vaig aparèixer a Nules, i ja m'he criat...

O siga, que vostès van vindre per la guerra.

Sí, els meus papàs van vindre ací a establir-se perquè mon pare volia ficar una drogueria i mosatros teníem la casa en Borriana, perquè teníem les finques i això allà, i resulta que se va enterar que en Borriana hi haven vèrios drogueros i tal però que ací en Nules el únic que hi hava el van matar en guerra, i va dir: "Pues nos estableceremos en Nules que estamos cerca de...". I va ser això el vindre a Nules.

Entonces la seua drogueria està des de...

62 anys l'hem tinguda. 62 anys. Perquè va faltar mon pare i després la vaig agarrar jo. Aixina. I jo entones... mosatros quan la vam ficar era estrictament drogueria i algo de perfumeria, i jo quan ja la vaig agarrar la vaig reformar i vaig ficar articles de regal, joguet i perfumeria.

Clar, dels joguets mos han parlat ja, hem entrevistat a gent i mos han parlat dels joguets...

Sí, sí, perquè me pense que...[dirigint-se a Susana Tusón] ¿no sería el primer establecimiento del pueblo, que habían juguetes? (En ella és que tinc costum de parlar en castellà [risses]. I què coses passen que estàs en moltes persones i en la que tens costum... i no t'equivoques mai, eh? És una cosa que és...).

(Sí, sí, està gravat ahí... [al cap]). Passaria molta gent a vore joguets...

Tot lo poble. Per ma casa ha passat tot lo poble. Va ser el primer establiment que es va obrir després de guerra en Nules, tamé. Sí, mon pare encà va tindre que apartar... Després van vindre ells com a veïns -els antepassat d'ella, com a veïns- al costat, a casa d'aquell senyor [Vicent Montagut, de nou]. Vull dir-te que [risses] hi ha quasi un círculo familiar.

Els joguets serien només per a nadal, o tenien...?

Se venien tot el any, perquè pa algun cumpleanyos i això i ja vaig agarrar la època que ja la gent traïa [benefici] de les taronges i tal, i se venien tot el any, però clar, lo fort era a nadal, i de joguets pues... pregunta'm lo que vulgues que te diga de joguets, de jocs que entones s'estilaen i tot. Entre ells el que ha portat este senyor, de Juegos Reunidos, era u d'ells.

Vostè haurà vist canvis además en l'àmbit del joguet...

Ui, un cànvit grandíssim. Perquè per exemple quan va ixir la famosa Nancy -que entones les nines eren grandotes i tal-, quan va aparèixer la Nancy pareixia que tenia que ser una bírria, que no tenia que tindre èxit i va ser el èxit de totes les nines, la famosa Nancy. I encara existix. [5 min.] I després de atres joguets pues... un período van estar eixint coses i tal, com Juegos Reunidos i moltíssims més, els Mecanos que tamé eren molt bonicos... I les nines pues, la Muñeca Mamá [Luchy Mamá, de Jesmar]... Las Pitufinas... no, las Pitufinas han sigut després. N'hi haven unes que eren xicotetes... com se deien?

Susana Tusón-. Barriguitas?

Federico Cardona-. Las Barriguitas, que van fer les parelletes. Las Barriguitas, la Muñeca Mamá, després el Llorón... això eixia tots els anys. I jo anava a Ibi a fer les compres.

Ostras directament a Ibi?

Sí, anàvem en el cotxe, mo n'anàvem a Ibi, feia les compres... Els primers anys anàvem allí, després ja van ficar els almacens en Castelló, per exemple Todojuguete, que va començar en un piset antigüet i després mira lo que ha fet el xic este. I estava Juguetes la Farola tamé. I tot això pues ja val més que estiga ací perquè m'era més cómodo, perquè jo tots els anys me n'anava a Ibi, m'agradava anar, perquè entones estàvem... i de passo pues... Però sí...

Bueno, i vostè quan era xicotet mos diu que sí que hi havien joguets, els Reis sí que...

Sí, jo gràcies a Déu sí, els reixos, tot. Igual la meua germana que jo, això gràcies a Déu teníem tot.

No seria com ara, supose que els jocs es limitarien a dos a l'any.

Sí, jo m'agradava... jo me col·leccionava... perquè els Mecanos venien en sèries: el número 1, el número 2, el número 3... i s'acoplaen uns amb els altres, i jo tots els anys me deixaven un Mecano i anava formant formant. Hasta que... vaig tindre tota la col·lecció dels Mecanos, però me deixaven una vegada a l'any [risses]. Era tot de ferrets. No era de fusta ni res, perquè estaven les rompecabezas que eren de fusta, que no tenien res que vore en els Mecanos.

A on ha anat a escola, vostè?

Sí, jo anava... perquè el meu papà volia que estudiara -però no valia pa estudiar, valia pa buscar granotes o fulles de morera pels cucs, que tenia tot això-, i anava a estudiar a Borriana. I anàvem en bicicleta.

En bicicleta? Tots els dies?

Sí, tots els dies, en bicicleta. Anàvem un grupet de quatre o cinc d'ací de Nules, nos ajuntàvem a on està el quartel ara de la guàrdia civil i anàvem en bicicleta perquè ací no hi havia res pa estudiar, i anàvem allí. Vaig estar anant una vida en bicicleta, al final quan era més fadrinet me van ficar un motoret, pa que no pedalejara i tal. Però no me va servir pa res, perquè només vaig fer ingrés i primer [risses]. Anava a Borriana i me n'anava al riu, a buscar granotes en vez d'estudiar. No m'ha agradat estudiar. El meu papà s'indignava perquè li feien: "El chico no es que no valga pero no hará nada" [risses]. Se ficava loco. Però mira, a mi m'agradava... de totes formes, m'agradava el mostraor perquè jo volia fer la carrera de farmàcia. Volia ser farmacèutic. I teníem la drogueria, pues... I el meu papà quan va dir: "¿No quieres estudiar? A la drogueria", i ja me vaig ficar allí i tal. I he estat tota la vida ahí menos tres anys que me'n vaig anar a Madrid per un amic que no era de... no tenia ni idea de lo que era i me va dir: "Me venden... tengo ocasión de comprar una droguería-perfumería en Madrid". En Princesa, allí en Princesa; en el mercadillo de Princesa, allí. I me va dir: "Si tú... acompáñame y tú me informarás a ver qué te parece". Entonces el vaig acompanyar i quan vaig vore ja dic: "Esto es un mina, te interesa", i se la va quedar. I quan ja la tenia dos o tres anys, i li anava molt bé, li'n van oferir un altra en el mateix bàrrio millor, entonces me va dir: "Si tú vienes y te haces cargo de ésta yo cogeré la otra". Entonces jo vaig anar i me vaig fer càrrec de la menuda. Lo que va passar que vaig tindre la mala sort de que va faltar el meu papà i ma mare no se'n va voler vindre amb mi a Madrid i jo dic: "Pues yo me quedo con la tienda de Nules y la sigo yo". I l'he seguit hasta que m'he jubilat. Que me vaig jubilar als 67 perquè no tenia ganes de jubilar-me [risses]. Encà la tindria, però mira... A todo llega su tiempo. **[10 min.]** Y cada cosa a su tiempo y cada tiempo a su cosa. Nos hem de mentalitzar a això.

I els espais de joc de quan era xicotet? A on juven?

Bueno, pel carrer i tal, però ací davant lo que estava dient el senyor este [*es refereix, crec, a Alejandro Gavara que conta que jugaven pel barri*], que això era un hort i ahí pues juàvem a guerres i tot, a salta-caballo, al bali que tamé ha dit ell, a les boletes... a tot lo que venia. Entonces érem molt de carrer i tal. Molts jocs de carrer. I en casa pues juava molt perquè allí en la tenda teníem un pati molt gran tamé, i allí pues en el pati. Después a casa d'este senyor que tamé eren una caterva, perquè mosatros només érem una germana i jo, pues nos reuníem molt allí i tal.

Juaven xics i xiques, o estava separat...

No, jo he juat sempre igual... no he tingut mai problemes en això, igual he juat... Com tenia la meua germana que sempre anava amb mi... mira si és que jo sóc prou més major que la meua

germana, però sempre hem tingut les mateixes amistats. Entonces mos juntàem molt... per lo menos cert grupo, mos juntàem molt amb molta diferència uns i atres. Jo tinc amics que són molt més majors que jo... ara sóc amic dels fills perquè ells han faltat i sóc amic dels fills. Continue les amistats. Igual anàem xics i xiquets i tal i no... I quan venia Pasqua i tot això que era lo típic les parelletes: “Pues jo aniré en aquella, tu en aquell” i tal, i era lo típic d’entonces de la Pasqua, la panereta i “esta és la meua parella” [risses]. Que això era bonico també! Era molt bonico, tamé!

I a on anaven a Pasqua?

A Pasqua entonces eixíem pel camp. N’hi haven molts motors i anàvem als motors, passàvem el dia de Pasqua allí... o mos reuníem en alguna casa i tal. Era... No, jo he tingut una joventut, sobre ser èpoques molt difícils, i l’he aprofità. No m’arrepentisc de res [risses]. No m’arrepentisc de res. L’he viguda. En temps difícils però gràcies a Déu me considere que he sigut prou privilegiat.